

фота Марыя ЖЫЛІНСКАЯ

Аксана КАТОВІЧ, Янка КРУК:

«САБРАЦА ЗА АДНЫМ СТАЛОМ...»

Загадчыка кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, кандыдата філалагічных навук Івана КРУКА і старшага выкладчыка гэтай кафедры, аспірантку Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Аксану КАТОВІЧ нашы чытачы ведаюць даўно. Як пастаянных аўтараў «Звязды». Як знаўцаў народных традыцый, абрадаў і вераванняў. Як тактоўных дарадцаў, якія шчодра дзяляцца сваімі ведамі з кожным, хто мае ў гэтым патрэбу. Аднак у адрасаваных Аксане Катовіч і Янку Круку лістах, што прыходзяць у рэдакцыю, не-не ды і «праскокваюць» пытанні: а ці прытрымліваюцца самі аўтары шматлікіх артыкулаў тых правілаў і паводзінаў, якія актыўна прапагандуюць на старонках газеты? Ці дапамагае ім у жыцці дасканалае веданне народных звычаяў? Як яны адзначаюць святы і ў якія прыкметы вераць?

Напярэдадні новага года мы сустрэліся з Іванам Іванавічам і Аксанай Веньямінаўнай за кубачкам кавы і паспрабавалі агульным намаганнем адказаць на «пазаштатныя» пытанні нашых чытачоў.

— **Ці ёсць якія-небудзь «запіяныя правілы», якіх вы абавязкова прытрымліваецеся ў навагоднюю ноч?**

І.І.: — Пра гэта неаднойчы гаварылася, але нічога лепшага не прыдуманна. Самае галоўнае правіла для сям'і: калі вы хочаце на працягу наступнага года жыць у згодзе, аднасці, адзінстве — у 00 гадзін 00 хвілін трэба сабрацца за адным сталом... На сярэдзіну стала за паўгадзіны да заканчэння старога года пастаўце кубак, напалову напоўнены вадой. І няхай усе прысутныя на працягу хвіліны патрымаюць над ім левую руку (па прыцыпе «рука над рукой»), у думках «скідаваючы» ў кубак усю негатыўную інфармацыю, усе праблемы мінулага года. Потым ваду трэба выліць праз фортку. А пасля таго, як гадзіннік прабе 12 разоў, напачатку новага года, зноў напоўніце кубак вадой — на гэты раз да краёў — і, трымаючы над ім левую руку, загадаўце жаданне. І выліце з кубка кожны па глытку, каб у ім нічога не засталася.

А.В.: — Хачу даць нашым чытачам не зусім звычайную параду. Калі ў вас ёсць нейкае перспексіўнае жаданне, «дакрапіцеся» да яго (зразумела, сімвалічна) у навагоднюю ноч. Збіраецца зрабіць рамонт — хоць бы разок стукніце малатком па цвіку. Хочаце намаляваць карціну — патрымайце ў руках пэндзаль. Марыце, каб нейкі чалавек у наступным годзе быў з вамі — пастаўце побач яго фотаздымак ці возьміце ў рукі рэч, якую ён некалі трымаў у сваіх руках... Самае галоўнае — не раскідвацца на мноства жаданняў, а

вызначыць адно, самае-самае, якое хочацца здзейсніць у гэтым годзе. Але пры гэтым не забывайцеся на адну важную рэч: жадаць трэба тое, што вам самім па сілах вынесці.

І.І.: — А давайце правядзём эксперымент. Няхай кожны, хто будзе чытаць гэта інтэрв'ю, у навагоднюю ноч запіша на паперы сваё жаданне — безумоўна, напярэдне рэальна ацанішы ўласныя магчымасці. А роўна праз год можна звязацца з намі па тэлефоне ці пільмова, паразмаўляць пра тое, што здзейснілася, а што — не.

— **Маладыя незамужнія дзяўчаты далі мне строгі**

наказ: абавязкова пацікавіцца ў вас, у якіх з навагодніх і калядных дзён варажыць «на суджанага»?

А.В.: — Адразу папярэджу нашых чытачак, што варажба — той «канал», які сапраўды існуе, а само дзеянне можа мець самыя непрадказальныя і непажаданыя вынікі. Некалі варажба была сакральнай, патаемнай часткай народнага жыцця. Гэта сёння мы ператварылі яе ў гульню, а часам і ў здзек з народнай культуры: адны абдымаюць агароджу, іншыя кідаюць чаравікі...

Я.К.: — Варажба была складовай часткай усіх калядных

святаў. Варажыць можна было і ў ноч з 24 на 25 снежня, з 31 снежня на 1 студзеня і з 13 на 14 студзеня. Дарэчы, апошні варыянт з'яўляўся самым распаўсюджаным, а варажба ў гэту ноч лічылася самай сапраўднай. У варажбе ёсць сэнс тады, калі вы ставіцеся да яе ўсур'ёз, калі хочаце ведаць лёс, каб нейкім чынам паўплываць на яго. І ні ў якім выпадку нельга нікому расказваць пра ўбачанае. Гэта як сон, раскажаш — не збудзецца.

Гутарыля Наталля КАРПЕНКА. (Заканчэнне ў наступным нумары.)

НОВЫ ГОД

Новы год — першае свята ў каляндарным колазвароце жыцця, таму менавіта для яго з цягам часу сталі характэрныя ўсе асноўныя складовыя часткі рытуалу сустрэчы славянскага Новага года, які раней адзначаўся ў дзень вясенняга раўнадзенства. Па народных уяўленнях, тое, што адбудзецца з чалавекам у Новы год, будзе здарацца з ім на працягу ўсяго года.

● Адно з галоўных правілаў нашых продкаў: не трэба сустракаць Новы год з запазычанасцямі — увесь год будзеш «расплавачца».

● Навагодні стол накрывалі ў адпаведнасці з галоўным прыныццам пачатку: «як сустрэнеш Новы год, такім ён і будзе». Таму ставілі звычайна 12 розных страў, кожная з якіх сімвалічна ўвабляла тую ці іншую пару года, а з пэўнай доляй умоўнасці — кожны месяц. Таму ў склад святочнай трапезы ўваходзілі: саланіна або ялавічына (каўбаса, катлеты, смажаніна, сальцісон), масла, сыр, бліны, салёная і марынаваная гародніна, кісялі або кампоты, рыба, грыбы.

● На Новы год, як толькі гадзіннік пачне адлік дванацатай гадзіны, трэба хуценька на

аркушы паперы запісаць самае важнае жаданне і спаліць паперу разам з апошнім, дванацатым ударам. Загаданае жаданне абавязкова здзейсніцца.

● Асблівы сэнс дзяўчаты ўкладалі ў традыцыю пераапрацацы некалькі разоў у навагоднюю ноч ва ўсё новае. Меркавалі, што тады і на працягу года таксама будучы абноўкі.

● Прыглядаліся, хто першым прыйдзе ў хату ў Новы год. Лічылася, што калі гэта будзе мужчына — год надарыцца ўдалы, з прыбыткам, а калі жанчына — сям'ю напатакоўч нястачы і роспач.

Каб па-добраму развітацца з высакосным годам... Каб не перацягнуцца «дрэняе» высакоснага года ў новы год, у апошнюю ноч неабходна было чытаць так:

«Анёлы гадавья, анёлы святыя, словам сваім не дайце, справай сваёй не пускайце з высакоснага, які ўходзіць, у новы год, які прыходзіць. Не дапускайце к рабам (імёны дамачадцаў) ні чорных дзён, ні злобных людзей, ні слязы гаручай, ні хваробы балючай. Дванаццаць анёлаў, устаньце на абарону (імёны), слова моцнае, справа святая. Амін. Амін. Амін».

Аксана КАТОВІЧ, Янка КРУК.